

Η περιπέτεια μιας «Μούσας» από την Ανάφη ως το Ερμιτάζ

Η ιστορία του αρχαίου αγάλματος που ήρθε στο φως το 1823

ΤΗΣ ΕΦΗΣ ΦΑΛΙΑΔΑ

Η Ανάφη είναι ένα μικρό νησί 300 μόνιμων κατοίκων κοντά στη Σαντορίνη, που δεν έχει τακτική συγκοινωνία. Ούτε καν ισχυρό σήμα για πρόσβαση στο Ιντερνετ. Νησί με ιδιαίτερες προδιαγραφές θα μπορούσε να πει κανείς και ή να λάβει απόσταση από αυτό ή να ενδυναμώσει τους δεσμούς του. Αυτό και έπραξαν οι συλλέκτες και συνεπιμελητές του «Φαινόμενον Ανάφη» Ιορδάνης Κερενίδης και Πιερτζόρτζιο Πέπε που συναντήθηκαν και φέτος για τη διοργάνωση της τρίτης έκδοσης του προγράμματος σύγχρονης τέχνης που πραγματοποιείται κάθε δύο χρόνια στο νησί.

Μαζί τους έφεραν και μία ιστορία για ένα αρχαίο άγαλμα, γνωστό ως «Μούσα της Ανάφης». Η διαδρομή της υπήρξε μία συναρπαστική περιπέτεια, διανθισμένη από διαξιφισμούς γάλλων διπλωματών, επιμελητών του Λούβρου, εμπόρων τέχνης και τη διοίκηση του Μουσείου Ερμιτάζ της τσαρικής Ρωσίας του 1863.

Οι δύο συλλέκτες τη διηγήθηκαν με τον τρόπο τους παρουσιάζοντας στον πολιτιστικό σύλλογο του νησιού την έρευνά τους στην Εθνική Βιβλιοθήκη της Γαλλίας και τα κρατικά αρχεία της Γαλλίας στο Σεν Ντενί για το άγαλμα που βρίσκεται στο Ερμιτάζ και ταξίδεψε από την Ανάφη. Για να φτάσει πρώτα στο Παρίσι και να συστηθεί στους διευθυντές του Λούβρου σαν «αδελφή της Αφροδίτης της Μήλου» και στη συνέχεια στη Μόσχα όπου παρουσιάστηκε ως δώρο για τον ρώσο αυτοκράτορα.

«Άκουσα για τη Μούσα της Ανάφης πρώτη φορά το 2015 χάρη στην αλληλογραφία που είχα με την καθηγήτρια Μάργκαρετ Κένα (σ.σ. την ανθρωπολόγο ερευνήτρια η οποία από τη δεκαετία του 1960 συνεχίζει την έρευνα πεδίου της στο νησί), σχετικά με τα διάφορα αρχαιολογικά ευρήματα της Ανάφης», σημειώνει ο Πιερτζόρτζιο Πέπε.

Το άγαλμα ήρθε στο φως το 1823. Το ανακάλυψαν οι ντόπιοι σε ένα κωράφι «κοντά στο λιμάνι στη νότια πλευρά, στον δρόμο προς την Παναγία, την Παναγία την Μαλαμιότητα, όπως την ονομάζουν», αποκαλύπτει στην αλληλογραφία του ο Γκιγιόμ Ντ' Αλμπί, πρόξενος της Γαλλίας στη Σαντορίνη. Τα νέα για την ανακάλυψή του ταξίδεψαν πολύ γρήγορα μέχρι τη Σαντορίνη και παρακίνησαν τον διπλωμάτη

και ερασιτέχνη αρχαιολόγο Γκιγιόμ Ντ' Αλμπί να σπεύσει στην Ανάφη για να αγοράσει το άγαλμα. Φαίνεται να αποτελεί επικείμενο άγαλμα, μια ικέτιδα, ένα αναθηματικό άγαλμα ή μια ιέρεια. Έχει ύψος 1,617 εκ., ενώ το κεφάλι και ο λαιμός έχουν λαξευτεί ξεχωριστά. Ο Ντ' Αλμπί προσκαλεί στη Σαντορίνη τον γάλλο πρέσβη στην Ελλάδα και του δείχνει το απόκτημά του. Ο πρέσβης βρήκε το άγαλμα ιδιαίτερα εντυπωσιακό και ο οποίος, φήμες λένε, ότι έφερε εμπιστευτικά στη Σαντορίνη τον σπουδαίο γάλλο αρχαιολόγο και κρατικό λειτουργό Ραούλ Ροσέτ για να αξιολογήσει το άγαλμα ως πιθανή υποψηφιότητα για τη συλλογή του Λούβρου.

Ο Ροσέτ σε επιστολή του στον γάλλο υπουργό Παιδείας το 1838 γράφει ενθουσιασμένος: «Όσον αφορά στο στυλ του, το άγαλμα ανήκει σε μια αμιγώς ελληνική σχολή, πιθανότατα της εποχής του Λυσίππου και του Σκόπα. Πρόκειται σίγουρα για ένα από τα πιο επιδέξια τεχνικά και γεμάτα χάρη σμιλεμένα αγάλματα με ντραπαρίσματα της αρχαίας Ελλάδας... Πρέπει κανείς να δει το έργο με τα ίδια του τα μάτια για να εκτιμήσει όλα όσα προσφέρει αυτό το άγαλμα με την καθαρότητα και την πρωτοτυπία του ελληνικού στυλ που το χαρακτηρίζει. [...] Για μένα είναι η μικρή αδερφή της δικής μας Αφροδίτης της Μήλου».

Ο πρόξενος Αλμπί ήταν έτοιμος να πουλήσει το άγαλμα στη Γαλλία με την προϋπόθεση ότι η Μούσα θα είχε τις ίδιες τιμές και θα εκτίθετο μεγαλοπρεπώς όπως η Αφροδίτη της Μήλου. Υστερα από υπόγειες διαδρομές της πολιτιστικής διπλωματίας, το άγαλμα βρέθηκε στο Ερμιτάζ. Ένα λακωνικό κείμενο από την επίσημη τεκμηρίωση που διεξήγαγε το Ερμιτάζ κάνει μια τελευταία αναφορά στη Μούσα: «Αγοράστηκε στο Παρίσι το 1863».

**Η Μούσα
της Ανάφης
στο Μουσείο
Ερμιτάζ**